

УДК 342.84

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2024-48-443>

П. М. Любченко, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник Сектору конституційного та адміністративного права НДІ Державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

ORCID ID:0000-0002-1044-4372

ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

***Анотація :** У статті розглядаються основні напрямки удосконалення виборчого законодавства України на сучасному етапі державотворення. Виокремлено низку важливих проблем у сфері виборів, які потребують вирішення у зв'язку з євроінтеграційними процесами, започаткованими в Україні. Ці проблеми наводяться з урахуванням аналізу зауважень, виказаних БДІПЛ ОБСЄ у звітах, зроблених за результатами спостереження за різними видами виборів в Україні. Такі проблеми охоплюють різні етапи виборчого процесу, починаючи від підготовчого етапу й завершуючи етапом підрахунку голосів та оголошення результатів виборів, а також стосуються різних видів виборів – Президента, Парламенту та місцевих. Крім того, наводяться конкретні напрямки розв'язання виокремлених проблем, зокрема, шляхом змін до ВК України та інших Законів. Урахування запропонованих напрямків зміни законодавства сприятиме впровадженню європейських принципів організації й проведення виборів в Україні.*

Ключові слова: вибори, виборчий процес, спостереження за виборами, недоліки виборчого законодавства

Актуальність дослідження. Вектор європейської інтеграції України обумовлює запровадження європейських стандартів розвитку в багатьох сферах суспільного життя. Не є виключенням і сфера виборів та виборчого законодавства.

Завдяки постійній співпраці з такими авторитетними інституціями, як Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) та Бюро з демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки і співробітництва Європи (далі – БДПЛ ОБСЄ), рівень забезпечення реалізації виборчих прав громадян підвищується, однак курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію вимагає подальших поступальних кроків у напрямку утвердження демократії. Демократія немислима без виборів з дотриманням засад, які й дають підстави вважати їх демократичними. До цих засад належать: такі конституційні принципи виборчого права як загальні, рівні, вільні й прямі вибори шляхом таємного голосування, а також умови реалізації цих принципів – повага до основних прав, стабільність виборчого законодавства й існування дієвих процесуальних гарантій [1].

Аналіз останніх публікацій. Проблематика удосконалення виборчого законодавства не є новою і піднімалась на різних етапах державотворення в Україні. Практично кожний новий виборчий закон, а такі закони ухвалювались майже до кожних чергових виборів, був результатом таких удосконалень. З приводу напрямків удосконалення виборчого законодавства у своїх наукових роботах висловлювались такі науковці як Ю. Б. Ключковський, В. В. Павленко, С. Г. Серьогіна, Т. В. Шешенко, В. Є. Шеверева та інші.

Водночас, сучасні проблеми удосконалення виборчого законодавства значно відрізняються від тих, що були раніше, оскільки суттєвий вплив на їх формування чинить європейська інтеграція України. **Тому метою цієї статті** є систематизація та розкриття основних проблем удосконалення виборчого законодавства України в аспекті європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на безпрецедентно складні умови Україна зробила значні кроки у здійсненні реформ, що засвідчено у висновках і рекомендаціях Європейської Комісії, викладених у її Звіті від 08 листопада 2023 року про прогрес України в рамках Пакета розширення 2023 року, який містить детальний аналіз поточного стану і прогресу, досягнутого Україною на її шляху до вступу до ЄС. Як зазначено у висновку Європейської Комісії, що міститься в указаному Звіті, щодо сфери «Вибори», «загалом правові рамки залишаються сприятливими для організації демократичних виборів. Реформування виборчого законодавства слід продовжувати для забезпечення виконання рекомендацій БДІПЛ ОБСЄ. Були виконані ключові рекомендації, представлені в останніх звітах місії БДІПЛ ОБСЄ зі спостереження за виборами. У Виборчому кодексі, ухваленому у 2019 році, було гармонізовано всі виборчі процедури. Після місцевих виборів 2020 року триває робота над комплексним переглядом Виборчого кодексу і цей процес є прозорим та інклюзивним» (підрозділ 2.1.1. «Демократія» розділу 2.1. «Функціонування демократичних інституцій і реформа державного управління» за кластером 1 «Основні принципи процесу вступу до ЄС») [3].

БДІПЛ ОБСЄ провело спостереження за 15 виборами в Україні з часу проголошення її незалежності в 1991 році, приділяючи основну увагу парламентським і президентським виборам. Востаннє БДІПЛ ОБСЄ розгорнуло повномасштабні місії спостереження на виборах Президента України в березні та квітні 2019 року та на позачергових виборах народних депутатів України у липні 2019 року, а для спостереження за місцевими виборами у жовтні 2020 року, через обмеження, пов'язані з COVID-19, місію було скорочено. Щоразу місія зі спостереження за виборами БДІПЛ ОБСЄ надавала комплексні рекомендації щодо вдосконалення правової бази та адміністрування відповідних виборів.

Слід зауважити, що питання врахування рекомендацій БДІПЛ ОБСЄ, наданих за результатами спостереження за виборами в Україні, було предметом офіційного скринінгу відпо-

відності законодавства України праву ЄС під час двосторонніх зустрічей України та Європейської Комісії в жовтні 2024 року за переговорним розділом «Функціонування демократичних інституцій».

Значна кількість рекомендацій наданих за результатами проведених БДІПЛ ОБСЄ місії зі спостереження за виборами в Україні були враховані у зв'язку з прийняттям Виборчого кодексу України. Зокрема, кодифіковано виборче законодавство; врегульовано питання прозорості фінансування виборчих кампаній (у тому числі встановлено ліміти витрат на фінансування виборчих кампаній з метою запобігання витрачання надмірних сум на фінансування кампаній суб'єктами виборчого процесу); запроваджено гендерні квоти; вирішено питання реалізації права голосу для внутрішньо переміщених осіб та трудових мігрантів; упроваджено принцип екстериторіальності тимчасової зміни місця голосування (виборцям не потрібно підтверджувати документально необхідність зміни місця голосування); встановлено кримінальну відповідальність за правопорушення проти виборчих прав, серед яких підкуп виборців, тощо [7].

Водночас, багато рекомендацій БДІПЛ ОБСЄ потребують ретельного аналізу та для їх врахування внесення змін до Виборчого кодексу України та інших законів України, щоб належним чином підготуватися до проведення перших повоєнних виборів з дотриманням високих міжнародних стандартів. У зв'язку з цим, на підставі аналізу рекомендацій БДІПЛ ОБСЄ, пропонуємо виокремити наступні проблеми виборчого законодавства та напрямки їх вирішення [7].

По-перше, залишається актуальною проблема стабільності виборчого законодавства (*Рек. № 1 Позачергові вибори Президента України 25.05.2014; Рек. № 14(1) Місцеві вибори 25.10.2015; Рек. № 1 Вибори Президента України 31.03.2019; Рек. № 1 (1.2) Місцеві вибори 25.10.2020*) [2]. Внесення змін до виборчого законодавства перед виборами або навіть під час виборчого процесу є досить поширеною вітчизняною практикою.

Для забезпечення стабільності виборчого законодавства необхідно встановити заборону на внесення змін до виборчого

законодавства протягом одного року, що передує черговим загальнодержавним і місцевим виборам. Насамперед, ці обмеження мають стосуватися зміни виборчої системи, умов реєстрації кандидатів, порядку формування виборчих комісій та утворення виборчих округів.

Запропоноване узгоджується з Керівними принципами щодо виборів, ухваленими Венеційською комісією на 51-й пленарній сесії (Венеція, 5–6 липня 2002 року), якими передбачається, що основні елементи виборчого закону, зокрема власне виборчу систему, умови реєстрації кандидатів, склад виборчих комісій і визначення меж виборчих округів, не можна переглядати менш як за рік до проведення виборів або їх треба закріпити в Конституції чи в акті, що має більш високий рівень, ніж звичайний закон (*пункт 2(b) розділу II «Умови реалізації принципів»*) [4].

По-друге, у багатьох звітах місії спостереження БДПЛ ОБСЄ (*Рек. № 2, 11 Позачергові вибори Президента України 25.05.2014; Рек. № 9, 10, 24 Вибори Президента України 31.03.2019; Рек. № 3, 4 Позачергові вибори народних депутатів України 26.10.2014; Рек. № 2, 3 Місцеві вибори 25.10.2020*) піднімається питання низького професійного рівня членів виборчих комісій, їх політизації, що пов'язано передусім з порядком формування їх складу, частими ротаціями членів виборчих комісій, особливо напередодні дня голосування. Для усунення цих проблем необхідно запровадити комплекс відповідних скоординованих антикорупційних дій, спрямованих на гарантування чесності та незалежності органів управління виборчим процесом від політичного втручання, забезпечення сумлінного та професійного виконання членами виборчих комісій своїх обов'язків. Цьому може сприяти запровадження професійних критеріїв відбору, обов'язкового навчання та сертифікації членів комісій, створення додаткових механізмів залучення до роботи членами комісій, зокрема збільшення їх винагороди, формування національного реєстру членів виборчих комісій, введення граничних строків та обмежувальних підстав для заміни членів виборчих комісій [4].

Для реалізації вказаних рекомендацій необхідно на законодавчому рівні передбачити вимоги щодо обов'язкового проходження підготовки та наявності сертифікату для осіб які пропонуються до складу виборчих комісій. Для поступового впровадження цих змін закріпити положення відповідно до якого, спочатку керівний склад (голова, заступник голови та секретар), а в подальшому і весь склад виборчої комісії має формуватися лише з громадян, які отримали сертифікат про знання виборчого законодавства.

По-третє, доволі складним є питання забезпечення стабільної роботи та незалежності членів виборчих комісій. Так, після виборів Президента України у 2019 році в остаточному звіті БДПЛ ОБСЄ зазначалось, що після призначення початкового складу ОВК та до дня голосування у першому турі, ЦВК за запитом кандидатів у президенти або самих членів ЦВК замінила 39 відсотків членів ОВК, в тому числі 375 голів [7, с.12]. Аналогічні проблеми існують і на рівні дільничних виборчих комісій. Заміни членів комісій здійснювалися одразу після формування комісій, багатьом громадянам не було відомо про їх призначення у якості члена комісії, деякі відмовилися працювати в комісіях через низький рівень винагороди, багато громадян, призначених на керівні посади, відмовилися зайняти свої посади. На позачергових виборах народних депутатів 2019 року 63 відсотки членів ОВК, у тому числі 478 членів на керівних посадах, були замінені, а заміни членів ДВК у деяких округах сягнули 70 відсотків [8, с.11–12].

Пунктом II.3.1.77 пояснювального доповіді 2002 року до Кодексу належної практики у виборчих справах Венеціанської комісії передбачено що органи, що призначають членів виборчих комісій, не мають бути в змозі вільно відкликати останніх, бо це породжує сумніви у їх незалежності [4, с.76].

Одним із способів вирішення цього питання може бути обмеження можливості заміни членів виборчих комісій з ініціативи кандидата чи політичної партії. Варто законодавчо закріпити, що подання про заміну члена виборчої комісії за ініціативою кандидата чи політичної партії може вноситися не пізніше ніж

за п'ять днів до дня голосування і розглядається не пізніше ніж за три дні до дня голосування. В якості більш радикального кроку можна розглянути питання позбавлення суб'єктів внесення подання кандидатур до складу виборчих комісій права здійснювати заміну запропонованих ними кандидатур. Водночас, якщо член виборчої комісії виявить бажання припинити роботу у виборчій комісії, він зможе подати заяву про складення повноважень члена виборчої комісії безпосередньо до виборчої комісії, яка утворила відповідну виборчу комісію (а не до суб'єкта внесення його кандидатури до складу виборчої комісії, як це передбачено чинною нормою). У такому разі зазначена виборча комісія приймає рішення про заміну відповідного члена виборчої комісії, без подання від суб'єкта внесення його кандидатури. Для здійснення таких заміन має бути сформований національний реєстр кандидатів до складу виборчих комісій, як альтернативний механізм добору членів окружних та дільничних виборчих комісій.

По-четверте, у рекомендаціях БДПЛ ОБСЄ вказує на проблему проведення дочасної агітації. Для підвищення прозорості, слід внести зміни до законодавства, якими передбачити, що всі види надходжень та витрат, пов'язаних з проведенням виборчої кампанії, у тому числі понесених організаціями, пов'язаними з учасниками виборчих перегонів, повинні здійснюватися за рахунок виборчих фондів. Також пропонується включити їх до фінансових звітів щодо використання коштів виборчих фондів, навіть якщо вони були здійснені до офіційного початку передвиборної кампанії (*Рек. № 4 Вибори Президента України 31.03.2019; Рек. № 20 Позачергові вибори народних депутатів України 21.07.2019; Рек. № 15, 24, 27 Місцеві вибори 25.10.2020*).

Дочасна агітація є досить поширеним явищем в Україні, при цьому встановлена законодавством заборона дочасної агітації є неефективною, що ставить учасників виборчого процесу в нерівні умови.

Як вбачається, більш продуктивним є підхід, не заборони, а врегулювання цього явища. Необхідно визначити на законо-

давчому рівні термін дочасна агітація, як будь-яка діяльність з метою спонукання голосувати за або не голосувати за певного кандидата, політичну партію (місцеву організацію політичної партії) до набуття ними статусу суб'єкта виборчого процесу відповідних виборів. Передбачити, що для проведення дочасної агітації відповідний суб'єкт повинен подати заяву до Центральної виборчої комісії та відкрити рахунок для фінансування дочасної агітації. При цьому ліміти витрат на фінансування виборчих кампаній повинні поширюватися не лише на передвиборну агітацію, а й на дочасну агітацію, з метою запобігання витрачання надмірних сум на фінансування кампаній.

По-п'яте, БДІПЛ ОБСЄ звертає увагу на невиправдані наслідки неточностей та недоліків у поданих для реєстрації кандидатів документах і закликає до усунення передумов для формалізму під час реєстрації кандидатів (*Rec. № 22 Місцеві вибори 25.10.2020*) [3].

Варто зазначити, що частина друга статті 104 Кодексу щодо виборів Президента України встановлює, що помилки і неточності, виявлені в поданих кандидатами на пост Президента України для реєстрації документах, якщо їх наявність не є перешкодою для розуміння змісту викладених відомостей, підлягають виправленню або уточненню у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією, і не є підставою для відмови в реєстрації кандидата на пост Президента України. Аналогічні положення слід закріпити у статтях 159 та 230 Виборчого кодексу України відповідно щодо виборів народних депутатів України та місцевих виборів. Це дозволить впровадити ефективний механізм повідомлення потенційних кандидатів про помилки або неточності в їхніх документах про реєстрацію, для того щоб вони могли своєчасно вносити виправлення [7].

По-шосте, БДІПЛ ОБСЄ рекомендувала розглянути питання щодо продовження строків подання звернень про зміну виборчої адреси.

У зв'язку з цим пропонується змінити ч. 3 ст. 20 Закону України «Про Державний реєстр виборців» та продовжити строк

для подання заяв виборців про зміну виборчої адреси, нормативно закріпивши, що така заява може подаватися виборцем не пізніше ніж за тридцять календарних днів до дня голосування (чинна норма встановлює, що звернення щодо зміни виборчої адреси може бути подане виборцем не пізніше ніж на п'ятий день з дня початку виборчого процесу виборів або процесу референдуму) [2].

По-сьоме, у рекомендаціях БДПЛ ОБСЄ вказує, що скорочені строки друку попередніх списків виборців можуть бути переглянуті, щоб надати виборцям достатньо часу для ознайомлення зі списками виборців та подання необхідних змін.

Відповідно до ч. 1 ст. 41 Виборчого кодексу України попередні списки виборців передаються органом ведення Державного реєстру виборців відповідним дільничним виборчим комісіям не пізніше як за одинадцять днів до дня голосування. Для врахування вищевказаної рекомендації необхідно забезпечити виборцям можливість ознайомлення зі своїми персональними даними у електронному кабінеті виборця до початку та під час виборчого процесу, що дозволить їм, у разі потреби, вчасного подати заяву про зміну виборчої адреси чи тимчасову зміну місця голосування без зміни виборчої адреси [2].

Підставою реалізації громадянином України права голосу на виборах є його включення до списків виборців на виборчій дільниці. Сьогодні в Україні майже 4% виборців не мають виборчої адреси. За минуле десятиліття кількість таких виборців зросла більш ніж вдвоє, якщо станом на 31 грудня 2011 року таких виборців було 519038, то станом на 1 лютого 2025 року їх вже 1366656. Такі виборці не включаються до списків виборців на загальнодержавних та місцевих виборах, а також до списків виборців на референдумі, а тому не мають можливості реалізувати право голосу. Вважаємо, що існуюча практика реалізації права голосу лише виборцями, які включені до списків виборців відповідно на дільниці з всеукраїнського референдуму чи на виборчій дільниці не відповідає приписам Основного Закону щодо рівності конституційних прав і свобод громадян (ст. 24) та неможливості їх обмежень крім випадків, передбачених

Конституцією України (ст. 64). З метою недопущення виникнення подібних ситуацій у майбутньому бажано б було забезпечити на загальнодержавних виборах та всеукраїнському референдумі право голосу усім виборцям незалежно від наявності чи відсутності у них виборчої адреси. Для цього необхідно впровадити електронний реєстр виборців і забезпечити доступ до нього у день голосування усіх дільничних виборчих комісій [5, ст.24; ст. 64].

По-восьме, для посилення таємниці голосування БДПЛ ОБСЄ рекомендує (*Rec. № 26 Місцеві вибори 25.10.2015; Rec. № 35 Місцеві вибори 25.10.2020*) запровадження та забезпечення обов'язкового складання бюлетенів. У ВК України доцільно закріпити обов'язок виборця складати виборчий бюлетень перед киданням у виборчу скриньку.

По-дев'яте, суттєві проблеми спостерігалися на етапі підрахунку голосів виборців (*Rec. № 26 Позачергові вибори Президента України 25.05.2014; Rec. № 5 Місцеві вибори 25.10.2015; Rec. № 12, 38 Місцеві вибори 25.10.2020*). Цей етап затягувався через громіздкі та тривалі контрольні перевірки, зокрема встановлення кількості підписів на контрольних талонах, формулювання деяких статей у протоколах, що, були незрозумілими для багатьох членів дільничних виборчих комісій.

Слід зазначити, що з прийняттям ВК України уже відбулося спрощення протоколів виборчих комісій, що сприятиме полегшенню їх розуміння та заповнення. Наступним кроком у цьому напрямку може бути відмова від контрольних талонів. Як відомо, основна функція контрольних талонів — це додаткове підтвердження кількості виборців, які взяли участь у голосуванні. Водночас, аналіз практики роботи виборчих комісій, судової практики свідчить про невисоку ефективність контрольних талонів, як запобіжника зловживань та фальсифікацій в процесі голосування та підрахунку голосів виборців. Разом з тим, відмова від контрольних талонів дасть можливість спростити виготовлення виборчих бюлетенів та знизити витрати на їх виготовлення, скоротити строки їх видачі виборцям та строки опрацювання виборчої документації / складання протоколу про

підрахунок голосів виборців після закінчення голосування. При цьому кількість виборців, яким було видано виборчі бюлетені, може бути встановлена за кількістю наявних на виборчій дільниці бюлетенів (скриньки для голосування, погашені / зіпсовані бюлетені) та підписами виборців у списку виборців / витягу зі списку, а також за необхідності (у разі внесення відповідних законодавчих змін) – підписами у списку виборців / витягу зі списку членів виборчої комісії, які видали виборчий бюлетень.

Крім того, вважаємо, що вже сьогодні необхідно розпочати широку фахову дискусію щодо врахування рекомендацій БДІПЛ ОБСЄ пов'язаних із заборотою політичних партій (*Rec. №3 Позачергові вибори народних депутатів України 21.07.2019*); існуванням виборчих цензів для кандидатів (*Rec. №1(2) Позачергові вибори народних депутатів України 26.10.2014*; *Rec. №6 Позачергові вибори народних депутатів України 21.07.2019*); імперативним мандатом депутата (*Rec. №15 Позачергові вибори народних депутатів України 21.07.2019*; *Rec. №16 Місцеві вибори 25.10.2020*); запровадженням інституту незалежних кандидатів у депутати (*Rec. №14 Місцеві вибори 25.10.2020*); зменшенням розміру грошової застави на місцевих виборах (*Rec. №23 Місцеві вибори 25.10.2020*).

Висновки. Вирішення цих питань, врахування інших рекомендацій БДІПЛ ОБСЄ сприятиме забезпеченню реалізації конституційних виборчих прав громадян, розвитку, посиленню дієвості демократичних принципів організації та проведення виборів, вдосконаленню виборчого законодавства та імплементації міжнародних виборчих стандартів у правову систему України.

Список використаних джерел :

1. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. С. КАЛЬЧЕНКА, О. РОССОХИ та Л. КОЛІСЕЦЬКОЇ-експертів Інституту виборчого права. За ред. Ю. Ключковського, народного депутата України, президента Інституту виборчого права. Вид. 2-е, випр. і доповн. Київ, 2009. С.50–81. URL: <https://www.venice.coe.int/files/CDL-elec-opinions-UKR.pdf>

2. Закон України «Про державний реєстр виборців». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2007, № 20, ст.282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>
3. Звіти зі спостереження за виборами. Центральна виборча комісія. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.cvk.gov.ua/zviti-misii-sposterezhennya-za-viborami-obsye-bdipl.html>
4. Кодекс належної практики у виборчих справах, CDL-AD(2002)023rev, Страсбург, 30 жовтня 2002 р. URL: https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf
5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Остаточний звіт обмеженої місії БДІПЛ зі спостереження за виборами 25.10.2020 р. OSCE/ Організація з безпеки та співробітництва в Європі. 29 січня 2021 р. URL : <https://www.osce.org/odihr/elections/ukraine/476974>
7. Остаточний звіт ОБСЄ/БДІПЛ за результатами виборів Президента України 31 березня та 21 квітня 2019 року. Місія БДІПЛ зі спостереження за виборами. OSCE/Бюро демократичних інститутів та прав людини. Варшава 19 квітня 2019 р. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/2019_osce_pu.pdf
8. Остаточний звіт ОБСЄ/БДІПЛ за результатами позачергових виборів народних депутатів 21 липня 2019 року. Місія БДІПЛ зі спостереження за виборами. OSCE/Бюро демократичних інститутів та прав людини. Варшава 20 листопада 2019 р. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/2019_osce_ndu.pdf

REFERENCES :

1. Yevropeiskyi demokratychnyi dorobok u haluzi vyborchoho prava: Materialy Venetsianskoi Komisii, Parlamentskoi Asamblei, Komitetu Ministriv, Konhresu mistsevykh i rehionalnykh vlad Rady Yevropy: per. z anhl. S. KALChENKA, O. ROSSOKhY ta L. KOLISETsKOI-ekspertiv Instytutu vyborchoho prava.Yu. Kliuchkovskuy (Ed.).(2009). Kyiv. URL: <https://www.venice.coe.int/files/CDL-elec-opinions-UKR.pdf>
2. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnyi reiestr vybortsiv». *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2007, № 20, art.282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>
3. Zvity zi sposterezhennia za vyboramy. Tsentralna vyborcha komisiia. Ofitsiyni vebсайт. URL: <https://www.cvk.gov.ua/zviti-misii-sposterezhennya-za-viborami-obsye-bdipl.html>
4. Kodeks nalezhnoi praktyky u vyborchych spravakh, CDL-AD(2002)023rev, Strasburh, 30 zhovtnia 2002 r. URL: https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf

- eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf
5. Konstytutsiia Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (VVR), 1996, № 30, art. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 6. Ostatochnyi zvit obmezhenoi misii BDIPL zi sposterezhennia za vyboramy 25.10.2020 r. OSCE/Orhanizatsiia z bezpeky ta spivrobotnytstva v Yevropi. 29.01.2021 r. URL : <https://www.osce.org/odihr/elections/ukraine/476974>
 7. Ostatochnyi zvit OBSIe/BDIPL za rezultatamy vyboriv Prezydenta Ukrainy 31 bereznia ta 21.04.2019 r. Misiia BDIPL zi sposterezhennia za vyboramy. OSCE/Biuo demokratychnykh institutiv ta prav liudyny. Varshava 19.04.2019 r. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/2019_osce_pu.pdf
 8. Ostatochnyi zvit OBSIe/BDIPL za rezultatamy pozacherhovykh vyboriv narodnykh deputativ 21.07.2019 r. Misiia BDIPL zi sposterezhennia za vyboramy. OSCE/Biuo demokratychnykh institutiv ta prav liudyny. Varshava 20/11/2019 r. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/2019_osce_ndu.pdf

P. M. Lubchenko

Problems of Europeanisation of Electoral Legislation in Ukraine

Abstract : *The article examines the main directions of improvement of the electoral legislation of Ukraine at the present stage of state-building. The author identifies a number of important problems in the field of elections that need to be addressed in connection with the European integration processes initiated in Ukraine. These problems are presented based on the analysis of the observations made by the OSCE/ODIHR in its reports on the observation of various types of elections in Ukraine. These concerns cover different stages of the electoral process, from the preparatory stage to the counting and announcement of election results, and relate to different types of elections – presidential, parliamentary and local. In addition, the author provides specific directions for solving the identified problems, in particular, through amendments to the EC of Ukraine and other laws. Taking into account the proposed areas of legislative changes will facilitate the implementation of European principles of organising and conducting elections in Ukraine.*

OSCE/ODIHR has observed 15 elections in Ukraine since its independence in 1991, with a focus on parliamentary and presidential elections. ODIHR most

recently deployed full-scale observation missions to the presidential elections in March and April 2019 and the early parliamentary elections in July 2019, with a reduced mission to observe the local elections in October 2020 due to COVID-19-related restrictions. Each time, the OSCE/ODIHR Election Observation Mission has provided comprehensive recommendations for improving the legal framework and administration of the respective elections.

It should be noted that the issue of taking into account the recommendations of the OSCE/ODIHR EOM based on the results of election observation in Ukraine was the subject of an official screening of the compliance of Ukrainian legislation with EU law during bilateral meetings between Ukraine and the European Commission in October 2024 under the negotiating section 'Functioning of Democratic Institutions'.

A significant number of recommendations made by OSCE/ODIHR election observation missions in Ukraine were taken into account in connection with the adoption of the Electoral Code of Ukraine. In particular, the electoral legislation was codified; the issue of transparency of campaign financing was regulated (including the establishment of limits on campaign spending to prevent excessive amounts of money spent on campaign financing by electoral subjects); gender quotas were introduced; the issue of exercising the right to vote for internally displaced persons and labour migrants was resolved; the principle of extraterritoriality of temporary change of voting place was introduced (voters do not need to confirm the documentary necessity of changing their voting place).

Resolving these issues and taking into account other recommendations of the OSCE/ODIHR will help ensure the exercise of constitutional electoral rights of citizens, development and strengthening of the effectiveness of democratic principles of organising and conducting elections, improvement of electoral legislation and implementation of international electoral standards in the legal system of Ukraine.

Keywords: *elections, electoral process, election observation, shortcomings of electoral legislation*